

TANIL BORA - KEMAL CAN
Devlet, Ocak, Dergâh

TANIL BORA 1963 Ankara doğumlu. İstanbul Erkek Lisesi'ni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 1984-88 arasında haftalık haber dergisi *Yeni Gündem*'de gazetecilik yaptı. 1988'den beri İletişim Yayınları'nda araştırma-inceleme dizisi editörüdür. O zamandan beri kitap çevirmenliğiyle de meşguldür. 1993'ten 2014'e kadar üç aylık sosyal bilimler dergisi *Toplum&Bilim* dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı. 1989'dan beri düzenli yazdığı aylık sosyalist kültür dergisi *Birikim*'in 2012'de yayın koordinatörlüğünü, 2016'da yayın yönetmenliğini üstlendi.

Ağırlıklı çalışma alanları, Türkiye'de siyasal düşünceler, özellikle sağ ideoloji ve milliyetçiliktir. Bu konularda yayımlanmış kitapları: *Devlet Ocak Dergâh - 1980'lerde Ülkücü Hareket* (Kemal Can'la birlikte - İletişim Yayınları, 1991), *Milliyetçiliğin Provokasyonu - Yugoslavya* (Birikim Yayınları, 1991), *Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası / Bosna-Hersek* (Birikim Yayınları, 1994), *Milliyetçiliğin Kara Baharı* (Birikim Yayınları, 1995), *Türk Sağının Üç Hali* (Birikim Yayınları, 1998), *Devlet ve Kuzgun - 1990'lardan 2000'lere MHP* (Kemal Can'la birlikte - İletişim Yayınları, 2004), *Medeniyet Kaybı - Milliyetçilik ve Faşizm Üzerine Yazılar* (Birikim Yayınları, 2006), *Türkiye'nin Linç Rejimi* (Birikim Yayınları, 2008), *Sol, Sinizm, Pragmatizm* (Birikim Yayınları, 2010), *Cereyanlar - Türkiye'de Siyasal İdeolojiler* (İletişim Yayınları, 2017), *Zamanın Kelimeleri* (Birikim Kitapları, 2018), *Hasan Ali Yücel* (İletişim Yayınları, 2021).

KEMAL CAN 1964'te Düzce'de doğdu. 1986'da A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 1984'te *Gençlik ve Toplum* dergisinde yazdı. 1986-87'de *Yeni Gündem*'de, 1987-90 döneminde *Nokta* dergisinde, 1993'te *EP (Ekonomi Politika)* dergisinde gazetecilik yaptı. 1994'te *Express* dergisini çıkartan ekipte yer aldı. 1996-97 yıllarında *ArtıHaber* dergisinde çalıştı. Gazetecilik ve yazarlık yapıyor. Tanıl Bora ile birlikte hazırladıkları *Devlet ve Kuzgun* 2004 yılında İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

İletişim Yayınları 123 • Araştırma-İnceleme Dizisi 26

ISBN-13: 978-975-470-100-5

© 1991 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM

1-11. Baskı 1991-2019, İstanbul

12. Baskı 2022, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç

KAPAK FOTOĞRAFI Esat Pala

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TANIL BORA - KEMAL CAN

Devlet, Ocak, Dergâh

12 Eylül'den 1990'lara
Ülkücü Hareket

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ · ÖMER LAÇINER	11
DÖRDÜNCÜ BASKI İÇİN ÖNSÖZ	33
GİRİŞ	35
BİRİNCİ BÖLÜM	
12 EYLÜL ÖNCESİNDE ÜLKÜCÜ HAREKET	41
MHP ve ülkücü hareketin tarihsel gelişme sürecine bir bakış	41
<i>CKMP'den MHP'ye</i>	42
<i>Anti-komünizm misyonu</i>	44
<i>1974 sonrası kitleselleşme süreci</i>	47
Ülkücü militanlığın toplumsal karakteri ve insan malzemesi	49
<i>Taşradaki kitle tabanı</i>	50
<i>Kentlerdeki kitle tabanı</i>	51
<i>Kadroların ve liderliğin toplumsal karakteri</i>	53
Ülkücü hareketin örgütsel yapısı	56
<i>Teşkilat</i>	57
<i>Lider ve doktrin</i>	59
<i>Örgütsel yapının genel karakteri</i>	61
1974-1980: İktidar stratejisinin iflası	63
<i>MHP açısından Orta-Doğu Anadolu'nun siyasal-sınıfsal dinamiği</i>	64
<i>Tırmanan faşist terör ve iktidar stratejisi</i>	65
<i>Sıkıyönetim ve ordu üzerine hesaplar</i>	68
<i>12 Eylül arifesinde MHP</i>	70

İKİNCİ BÖLÜM

1980-1982: 12 EYLÜL ŞOKU, DAVA VE SAVUNMA	75
İlk şok ve darbenin algılanışı	76
<i>Darbenin benimsenişi</i>	78
<i>İddianamenin yarattığı şaşkınlık</i>	81
Savunmanın genel karakteri	87
<i>Legalist mantık</i>	88
<i>"Fikri iktidarda kendi zindanda" şiarı ve "milli refleks" tezi</i>	91
<i>Bir parantez: Hicabi Koçyiğit</i>	94
İnsan hakları savunuculuğu ve 12 Eylül karşıtlığı	95
<i>İşkence, hapishaneler ve ülkücüler</i>	95
<i>1987: İnsan hakları savunuculuğuna yönelik</i>	98
<i>313. Madde</i>	100
<i>12 Eylül'le özdeşleşmekten, 12 Eylül karşıtlığına</i>	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

12 EYLÜL'ÜN RESMÎ İDEOLOJİSİ, FAŞİST ENTELEJENSIYA VE "TÜRK-İSLÂM SENTEZİ"	107
1980-1983 döneminde faşist entelejensiya ve Aydınlar Ocağı	108
<i>Aydınlar Ocağı</i>	110
<i>Bir parantez: Opus Dei</i>	113
"Milli mutabakatlar" ve Türk-İslâm Sentezi doktrini	115
<i>"Türkiye'nin bugünkü meseleleri" ve "milli mutabakatlar"</i>	117
<i>Türk-İslâm Sentezi doktrini</i>	122
<i>Türk-İslâm Sentezi ve 12 Eylül'ün İslâm politikası</i>	124
Türk-İslâm sentezi karşısında İslâmî hareket ile MHP/ülkücü hareket	128
<i>İslâmî entelejensiya ve Türk-İslâm Sentezi</i>	129
<i>Türk-İslâm Sentezi ve faşist entelejensiya</i>	131
<i>Üniversitelerde faşist kadrolaşma</i>	132

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1983: YENİ PARTİLER VE ÜLKÜCÜ CAMİADA AYRIŞMA	137
1983 seçimleri öncesi: "Truva Atları"	138
<i>Yayılganın/sızmanın temel mantığı</i>	139
<i>BTP/DYP çizgisi</i>	141
<i>MDP ve "Devlet" tercihi</i>	142
<i>1983 genel seçimleri öncesinde ülkücüler ve ANAP</i>	144
ANAP ve "eski ülkücüler" / "hareketçiler"	147
<i>1984-1985: MHP kökenlilerin</i>	
<i>ANAP içi iktidar mücadelesi ve "hareketçi" kimliği</i>	148
<i>Soy ülkücü odaklar ve "hareketçiler"</i>	149
<i>ANAP 1. Büyük Kongresi ve hareketçilerin "ehlileşmesi"</i>	152
<i>1987: Referandum, genel seçimler ve "hareketçilerin" ANAP'lılaşması</i>	154
<i>Özal suikastı</i>	156
<i>Ülkücü hareketin ANAP'lılaşan MHP'lilere tepkisi</i>	160

"Eski ülkücülerin" ANAP'lılaşma dinamiği	163
<i>Klientelizm</i>	163
<i>"Kadrolaşma" ve siyasal anlamı</i>	165
<i>ANAP'lılaşan "eski ülkücülerin" ideolojik-siyasal perspektifleri</i>	167
<i>Sağda ideolojik hegemonya mücadelesi ve Türk Ocakları</i>	171

BEŞİNCİ BÖLÜM

MHP MİSYONUNUN ÖZ PARTİSİNE DOĞRU: MP-MÇP	177
1983-1986: Temsilîyet bunalımı	178
<i>Kuruluş ve Mehmet Pamak'ın başkanlığı</i>	178
<i>1984: İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nun başkanlığı ve tasfiyesi</i>	180
<i>MP'nin MÇP (Milliyetçi Çalışma Partisi) oluşu</i> <i>ve Ali Koç'un başkanlık dönemi</i>	182
<i>1986 ara seçimleri: Bunalımın derinleşmesi</i>	186
1987: Türkeş'in doğrudan müdahalesi ve genel başkanlığı	189
<i>1987 Nisan Kongresi ve Abdülkerim Doğru'nun genel başkanlığı</i>	189
<i>Devlet Bahçeli ekibinin çizgisi ve Türkeş'in genel başkanlığı</i>	193

ALTINCI BÖLÜM

İSLÂMLAŞMA SÜRECİ VE "TÜRK-İSLÂM ÜLKÜCÜLÜĞÜ"	197
12 Eylül ve ülkücü hareketin tabanında İslâmlaşma süreci	197
<i>Ülkücü tabanın İslâm'a yönelişinde toplumsal ve siyasal-psikolojik etmenler</i>	202
<i>İslâm'a yönelişte siyasal-ideolojik etmenler</i>	205
<i>İslâmlaşmanın teorik kaynaklarına bir bakış</i>	206
Bir kimlik ve söylem olarak "Türk-İslâm ülkücülüğü"	211
<i>Ülkücü hareketten İslâmî harekete kayış</i>	212
<i>"Türk-İslâm ülkücülüğü" kimliği ve söylemi</i>	215
<i>"Türk-İslâm ülküsü" söylemi/kimliği ve hareket içi çelişkiler</i>	219
<i>Türkçü tepkiler</i>	223

YEDİNCİ BÖLÜM

ÜLKÜCÜ HAREKETTE "SOL" SÖYLEMİ	227
"Sol" faşizm	228
<i>Faşizmin "solcu" veçhesi</i>	229
<i>Faşizmin "sol" kanadı veya "sol" faşizm</i>	231
Ülkücü harekette "sol" söylemin temel unsurları	234
<i>1960'lar ve 1970'lerde "sol" etmenler</i>	235
<i>12 Eylül ve oluşan "sol" söylemin temel mantığı</i>	236
<i>İslâmî veçhe</i>	238
<i>Askerî darbe karşıtı tavır</i>	239
<i>Anti-kapitalizm</i>	240
<i>Anti-emperyalizm</i>	242
<i>"Sağ"a karşı mesafeli tavır</i>	245
<i>Düzen karşıtı söylemin kültürel yansımaları</i>	248

"Sol" söylem ve Türk-İslâm ülkücüleri ile devletlü-muhafazakâr çizgi arasındaki çelişki	249
<i>Camianın "kompradorlarına" tepki</i>	251
<i>İdeolojik çelişkiler</i>	253
<i>"Sol" söylemin hareket içi çelişkileri</i>	
<i>keskinleştirme tehlikesine karşı frenleyici "rötuşlar"</i>	
<i>ve yeni ideolojik eklemlenmeler</i>	256

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÜLKÜCÜ MAFYA	261
Ülkücü harekette mafyalaşma dinamiği ve 12 Eylül	262
<i>12 Eylül öncesi mafyatik ilişkiler</i>	262
<i>Mafyalaşma ideolojisi</i>	264
<i>12 Eylül'ün hızlandıran etkisi</i>	266
<i>"Ülkücü mafya" furyası</i>	268
<i>Ülkücü babalar</i>	269
<i>Ülkücü mafya enflasyonu</i>	271
Ülkücü mafyanın çözülme süreci	272
<i>Ülkücü harekette ve MÇP'de "ülkücü mafya"yı</i>	
<i>"değerlendirme" arayışları</i>	274
<i>Ülkücü kamuoyunda yükselen tepkiler</i>	276
<i>Çözülmenin sonuçları</i>	279

DOKUZUNCU BÖLÜM

MÇP'NİN "KALKINMASI"	281
MÇP'de bunalım ve tıkanma	282
<i>Avrupa'daki ülkücü harekette bölünme</i>	283
<i>MİSK'in çöküşü</i>	287
<i>1987 genel seçimleri</i>	290
Türk-İslâm ülkücüleri ile "parti" arasındaki mesafe	
ve bu mesafenin kapanmasını zorlayan etkenler	291
<i>Türkeş ve MÇP yönetimi açısından</i>	
<i>Türk-İslâm ülkücülerini kapsama zorunluluğu</i>	292
<i>Türk-İslâm ülkücülerinin "parti"ye karşı mesafeli tavrı</i>	294
<i>Türk-İslâm ülkücülerinin gücü</i>	295
<i>Türk-İslâm ülkücüleri açısından "birleşme"nin saikleri</i>	297
Türk-İslâm ülkücülerinin partiyle "birleşmesi"	
ve MÇP'nin toparlanma süreci	299
<i>1988 Kongresi</i>	299
<i>1989 yerel seçimlerinin getirdiği moral</i>	
<i>ve MÇP'nin "muasırlaşma" çabası</i>	301
<i>Lider kültünün ve "disiplin" in tahkimine yönelik</i>	304
<i>Hareket ve parti içinde süren gerilim</i>	306
<i>MÇP programının "muhafazakâr" niteliği</i>	307

ONUNCU BÖLÜM

ÜLKÜCÜ HAREKET VE İSLÂMCI HAREKET	311
Türk-İslâm ülkücülerinin İslâmi harekete yönelik stratejisi.....	312
“Vahdetçi” söylem.....	312
İslâmi hareketin “içeriden” eleştirisi ve sunulan “kılıç” misyonu.....	314
İslâmi hareket(ler)in ülkücü harekete karşı stratejisi.....	317
1989 öncesinde İslâmi hareketin tavrı ve beklentileri.....	317
Ülkücü hareketteki İslâmlaşmaya “özel ilgi” gösterenler.....	319
İslâmi hareketin beklentileri bağlamında Türk-İslâm ülkücüleri ile MÇP arasındaki mesafe.....	323
Çelişkiler, polemikler ve tırmanan gerilim.....	325
Bursa hapishanesi olayı ve “bildiriler savaşı”.....	325
Bildiriler savaşının “dışarıya” yansımaları, polemikler ve ülkücü hareketin tavrı.....	327
Ülkücü harekette “İslâmlaşma”nın yarattığı bunalımın ve iç çelişkilerin sürekliliği.....	330
Ek: Alevilere yönelik “bütünleştirici” tavır.....	332
MHP kökenli bütün çizgilerin ortak “Alevilik politikası”.....	333
Kahramanmaraş katliamının tarihsel sorumluluğu.....	336

ON BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA POLİTİKASINDA YENİ YAPILANMALAR, DİŞ TÜRKLER VE ÜLKÜCÜ HAREKET	339
Yükselen dış Türkler konjonktürü karşısında ülkücüler.....	341
Bulgaristan olayları.....	341
Azerbaycan olayları.....	343
Dış Türkler konusunda artan mesai.....	346
MÇP’nin jeopolitik yaklaşım ve tasarımları.....	349
Yeni pan-Türkizm etmenleri, sağ entelejensiya ve MÇP/ülkücü hareket.....	351
Milliyetçi entelejensiya ve “sağduyulu” pan-Türkizm etmenleri “Sağduyulu” pan-Türkizm ve İslâm.....	352
MÇP önderliği ve yeni pan-Türkizm etmenleri.....	359
Türk-İslâm ülkücüleri ve dış Türkler konjonktürü.....	363
Ek: Körfez bunalımı ve ülkücü hareket.....	365
ABD için savaşmaya hayır, Kerkük-Musul’a evet!.....	365

ON İKİNCİ BÖLÜM

ANTI-KOMÜNİZM VE SOLA KARŞI TUTUM	369
Komünizme ve sola karşı “yeni” strateji.....	370
Anti-komünizmin devlete bırakılması ve “kavgaya hayır” çizgisi.....	371
Komünizm ve sol hakkında tahliller, yorumlar.....	375
Sola karşı “yeni” stratejinin saikleri ve “samimiyeti”.....	378

Ülkücü militanlığın saldırganlık potansiyeli	
ve sola karşı "yeni" stratejinin sorunları.....	380
<i>İstanbul BYYO olayı</i>	382
<i>Ülkücü militanlığın saldırganlık potansiyelinin</i>	
<i>İslâmi boyutu, taşra dinamiği ve Burdur cinayeti</i>	385
<i>"Nisan Kararnameleri" konjonktürü ve</i>	
<i>"Yavuzlaşmayı" teşvik eden etmenler</i>	389
<i>1990/91 kışı: Tırmanan gerilim</i>	393
Ek: "Kürt sorunu" ve ülkücü hareket	394
<i>Türk-İslâm ülkücülerinin resmî</i>	
<i>"Güneydoğu politikası" hakkındaki eleştirileri</i>	395
<i>"Bölgedeki" ülkücü görevliler</i>	397
<i>"Kesin çözüm" tasarımları</i>	399
<i>Nisan Kararnameleri ve ülkücü hareket</i>	400
SONUÇ	403
KAYNAKÇA	409

ÖNSÖZ

ÖMER LAÇİNER

Tanıl Bora ve Kemal Can'ın örnek bir araştırma ve inceleme ürünü olan bu kitapta, 12 Eylül darbesi ile dağılan, dağıtılan MHP eksenindeki hareketin 1980'li yıllarda içinden geçtiği muhasebe süreci ve MÇP adıyla yeniden inşası anlatılıyor.

İçerdiği zengin malzeme ile bu çalışma ilkin okuru MHP-MÇP çizgisindeki hareketin kendi özel düşünüş ve davranış dünyasında yaşadığı ciddiye alınması gereken değişimden haberdar ediyor. Elbette ki bu değişim hareketin asli niteliğini başkalaştıran mahiyette değildir. Ama öte yandan da bu çalışma bahsedilen değişime ilişkin yeni, güncel bilgileri MHP-MÇP hareketi hakkında önceden bildiklerimize eklemekle yetinmemizi de önermiyor. Kanımca kitabın asıl değer ve önemi genel olarak faşizm, özel olarak Türkiye'deki MHP-MÇP hareketine ilişkin sığ ve dar formüller içine sıkıştırılmış bilgi ve yargılarımızı yeniden gözden geçirmeye davet ediyor oluşundadır.

Bu davet şüphesiz ilkin sosyalizm hareketini ilgilendirmelidir. Çünkü özgül bir ideoloji, örgütlenme, eylem anlayışı ve siyasal toplumsal düzen olarak faşizmin tüm içeriğini belirleyen, ona dinamizmini sağlayan şey, mevcut veya muhtemel bir “sosyalist devrim tehlikesi”dir. Tüm tarihsel örneklerinde ve Türkiye’de görüldüğü üzere soy faşist hareket, sosyalist devrim mesajı taşıyan bir akımın yükseldiği ortamlarda, hızla şekillenerek karşı bir kitle hareketi halinde sosyalizm akımının en amansız düşmanı olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalist devrim “tehlikesi” faşizmin varlık koşulu, hatta varlık nedenidir. Faşist hareket bu “tehlike”ye karşı, tam ve temelden bir reaksiyonu temsil eder.

Bu bakımdan sosyalistlerin faşizmi kendilerine tam karşıt bir akım olarak

nitelemeleri yanlış değildir. Ama sorunun can alıcı noktası bu karşıtlığın nasıl kavrandığı, nasıl bir içerikte düşünüldüğüdür.

Daha başından belirtilmelidir ki, bu konuda sosyalistler tarafından öne sürülen çeşitli görüşler, o görüş sahiplerinin bizzat kendilerini, yani kendi sosyalizmlerini nasıl tanımladıklarına sıkı sıkıya bağlıdır. Özetle sosyalizmi nasıl tanımlıyorsak, onun kaynağını, asli özelliğini, onu bir devrim yapan temel vasfı nerede görüyorsak, faşizmi de bu kıstaslara göre tam karşıtında yer alan bir akım, bir hareket olarak tanımlama eğiliminde olacağız.

Bu tespiti bilinçle kavramanın olağanüstü önemi vardır. Örneğin eğer sosyalizmi objektif gerçekliğin, bilimsel yasaların zorunlu sonucu, bunların doğruluğu ve kesinliği üzerine inşa edilmiş bir akım olarak kavlıyor, bundan dolayı da ona tüm olumlu değerleri kendinde toplamış bir hareket payesi veriyorsak, onun tam karşıtındaki faşizmi de bu özelliklerden tamamen yoksun, onların zıddını temsil eden bir konumda göreceğiz. Ve yine sosyalizmi toplumun alt sınıflarına, özellikle proletaryaya özgü, onu temsil eden bir hareket olarak niteliyorsak, faşizmi de toplumun öteki üst ucundaki sınıf ve zümrelere has, onları temsil eden bir hareket olarak nitelemekte ısrarlı olacağız. Faşizm bir hareket olarak karşımızda o alt sınıflardan bu arada proleterlerden de azımsanmayacak bir destek sağlamış biçimde belirse dahi biz bunları “özüne ihanet etmiş” veya her nasılsa kandırılmış bir kitle, bir tali fenomen olarak görüp, faşizmin gerçek sahibinin “tekelci sermayenin en emperyalist, en şoven, en gerici kesimi” olduğunu söylemekte tereddüt etmeyeceğiz. Aynı şekilde eğer sosyalizmin özünü “üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması”nda görüyorsak, faşizmin de bunun tam karşıtını, yani özel mülkiyetin en aşırı pekiştirme eğilimini temsil ettiğini iddia etmeye yatkın olacağız ve dolayısıyla onun söz veya başka bir biçimde eleştirel tavırlarıyla karşılaştığımızda bunun ya bir aldatmaca olduğunu veya özünde özel mülkiyeti daha da sağlama alma amacını taşıdığını ispata yöneleceğiz.

Görüldüğü üzere, bu yaklaşım dahilinde sosyalizm-faşizm ilişkisi bir mutlak iyi, mutlak kötü karşıtlığı, ak-kara tarzında algılanmaya uygundur. Ancak hemen işaret edilmelidir ki; sosyalizm-faşizm ilişkisini bu şema içinde görmek ve değerlendirmek “şerefi” ve önceliği faşistlere aittir. Ekim Devrimi'nin ertesinde hemen hemen tüm Avrupa ülkelerini saran o her şeye gebe ortamında özerk, yeni bir siyasal hareket türü olarak ortaya çıkan faşist akımlar, siyasal-toplumsal programları itibarıyla birbirlerinden belli noktalarda farklı olsalar da; hepsinin ortak vasfı, sosyalizmi tanımlarken onu kendi toplumları, seslendirdikleri kitle açısından en kötü, en uğursuz, en “akla aykırı” sayılan ne varsa, onun toplandığı, sistemleştirildiği bir akım olarak tarif etmektir. Bunda sosyalizme en küçük bir iyilik payesi tanımamaya özenle dikkat edilmiştir. Sosyalizmin toplumca, seslenen kitlelerce makul,

doğru, haklı sayılabilecek her tezinin, iddia ve talebinin yüzeyden böyle gözüktüğü, ama “gerçekte” “mutlak kötülüğün” mihraklarınca güdülen gizli, karanlık, iğrenç bir amacı kamufle ettiği, çarpıtmalara, uydurma ve fantastik ve propagandanın en merkezî ve büyük bölümü bununla oluşturulmuştur. Türkiye’de ilk kez MHP’nin şahsında özerk bir siyasal hareket olarak şekillenen faşist akımın da bu “kural” a harfiyen riayet ettiğini bilmekteyiz. Yalnızca sosyalistleri değil genel solun tümünü “Moskova’nın ajanı” olmakla niteleyen ve bu teşhisini SSCB’yi açıkça eleştiren akımların olanca büyüklüğü ve çeşitliliği karşısında dahi geri almayıp aksine bütün bunların yine o meşru merkezce yürürlüğe konulan bir “plan”ın gereği olduğunu, o merkezi gizlemek ve “biz”i aldatmak “zihnimizi bulandırmak” amacına matuf olduğunu ısrarla ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra özellikle orta ve alt sınıf Türkiye halkının sosyo-kültürel ve moral dünyasından bakıldığında olumsuz, ahlâk dışı ve yabancı görünen ne varsa, hepsini sosyalizme izafe etmekten hiç çekinmemiş ve böylece sıradan bir faşist sempatzanın gözünde sosyalist bir işçi ve militan ile lüks burjuva semtlerin züppe gençleri aynı “komünist” imajı içinde görülür olmuştur. Aynı şekilde, sosyalistlerce savunulan veya gerçekleştirilen herhangi bir eylemin söz konusu kesimlerce doğru, haklı “biz”im iyiliğimize diye yorumlanabilir oluşu karşısında faşist hareket ya böyle bir olgu yokmuşçasına kasdi bir suskunlukla olayı görmezden gelmiş veya daha sık olarak o olayın nasıl “aslında” “Moskof çıkarları”na, o “meşum merkez”in şeytani amaçlarına hizmet gagesi taşıdığını “izah” a girişmiştir.

Ne denli iğrenç yöntemlere, çarpıtmalara başvurulmuş olursa dahi, faşist hareketlerin bu ortak tavrında şaşkırtıcı bir yan yoktur. Çünkü başlangıçta da belirttiğimiz gibi faşizm, özgül bir siyasal ideoloji, akım olarak bir sosyalist devrim “tehlikesi”nin acilliği karşısında ortaya çıkan bir reaksiyon harekettir. Sıradan reaksiyonda olmayan derin bir korku, bir can havliyle davranma boyutu vardır. Bu şimdi kaybederse ebediyen kaybetmiş olacağı duygusu içinde her araca başvurmak ona mübah gözükebilir. Üstelik içinden devşirildiği düşünce ve davranış mirasında o vulger iyi-kötü, ak-kara zıtlığı şeması “doğal” yaklaşım biçimidir. Bu yaklaşımın bir özelliği de kendilerini “doğal olarak” iyi veya haklı konumuna yerleştirenlerin yaptıklarının da ayrıca iyi, haklı ve dürüstçe olmasının gerekmemesidir. Haklılık veya iyilik “biz”de mündemiç olduğundan bile bile haksız ve ahlâksız bir şeyler yapsak bile bundan dolayı o içsel haklılığımıza bir hanel gelmemesidir. Ayrıca o içsel “haklılık” veya “doğruluğumuz”dan dolayı gerek görürsek haksızlık yapmak da hakkımızdır.

İlk kez 1920’lerde Ekim Devrimi’nin tüm dünyayı sarstığı koşullarda ortaya çıkan faşist akımlar, varlık koşullarını, hatta nedenlerini o devrimin uyandırdığı derin “can havli” duygusunda buldular. Bu açıdan bakıldığın-

da 1960'lı yıllarda yeniden yükselen “sosyalist devrimler” dalgasının en fazla etkilediği ülke sayılabilecek olan Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı ertesinin en yaygın ve etkili faşist hareketinin ortaya çıkmış olması anlaşılır bir olaydır. Söz konusu sosyalizm dalgasının yükselişle belirlenen uluslararası atmosferde, öteki ülkelerdekinden çok daha hızla gelişen, dikkate değer bir prestij ve dinamizmle kısa sürede ülke gündemini belirler hale gelen Türkiye sosyalist hareketinin, bu toplumdaki belirli kesimlerde çok daha güçlü bir can havli duygusu yaratacağı açıktır. MHP’de temsil edilen hareketin sosyalist hareketle adeta paralel giden gelişmesini olduğu kadar bu hareketin “klasik faşist” hareketle bu denli benzeşmesi de ilkin bu zeminde açıklamasını bulur.

Burada şüphesiz asli sorun, şimdiye kadar can havli duygusu diye adlandırırverdiğimiz ruh halinin neden toplumun bu alt-orta sınıflarının bir kesiminde o denli şiddetli biçimde doğmuş olmasıdır. Bu kesimleri sosyalist devrimin gözü kara düşmanları halinde faşist hareketin saflarına iten veya çeken nedir?

Faşizmin bir ideoloji, bir sosyo-politik düzen talebi ve bir kitle hareketi olarak örgütlenme biçiminin ayırt edici yanlarını görebilmek, böylece onu özgüllüğü içinde kavrayıp tanımlamak, ancak ve sadece bu sorudan başlamakla, bunun cevabını gereğince verebilmekle mümkündür. Dolayısıyla sosyalistlerin faşizme karşı mücadele perspektiflerinin anahtarı da buradadır.

Ancak bilinmektedir ki, günümüze kadar genel sosyalist harekete ve onun dolayımında Türkiye’deki sosyalist hareketlere egemen kılınmış faşizm tanımı, analizi ve haliyle mücadele perspektifi hiç de böyle değildir. Az önce bir vesileyle işaret edildiği üzere, bu faşizm tanımı ve analizi bizim bilhassa önemini vurguladığımız bu “kitle desteği” olgusunu neredeyse görmezden gelme tavrı üzerine kuruludur. Bunun için başlıca iki yönteme başvurulmuştur. Birincisi, şüphesiz hepsi de sosyalizme karşı olan tüm dikta rejimi türleriyle soy faşist hareketleri aynı faşist etiketi altında toplayıp böylece bu ikincileri daha ilk bakışta ötekilerden ayıran o “kitle desteği” faktörünü basit, belirleyici olmayan bir istisna gibi göstermektir. Bu durumda “belirleyici olan” sadece hepsinin de işçi ve sosyalist hareketin özerk örgütlenmelerine karşı zor ve terör uygulayan yönetimler oluşudur. Geçerken ifade edelim ki böyle yapılıncı faşist siyasal toplumsal düzenleri sıradan dikta rejimlerinden farklı kılan yanlar, örgütlenme özellikleri de önemsizleştirilmiş olur.

İkinci yöntem, söz konusu kitle desteğini yapay bir fenomen, faşizmin “asıl kaynağı”nı örten, hatta bu kaynak –yani tekelci sermayenin en emperyalist, en gerici, en şoven kesimi– tarafından bir biçimde “kandırılan”, manipüle edilen böylece de “kaynağı” maskeleyen kullarılan basit bir alet olarak sunmaktır. Yine sadece değinmekle yetinelim ki, böyle sunulunca fa-

şist siyasal hareketi bırakın bir aldatılmışlar grubundan öteki sağ siyasal hareketlerden farklı kılan ve ona adeta bir “ikinci devlet” havası veren özel örgütlenme biçimi düşünölmeye değmez bir ayrıntı mesabesine indirgenir ve ya sırf faşist hareketin ne denli bilinçli bir terör ve baskı aygıtı olduğunun kanıtı olarak kullanılır.

Bunların yanı sıra söz konusu yaygın faşizm tanımı ve analizi faşist ideolojinin özgül bir karakter taşıdığını ya kabul etmez veya bunu yalnızca işlenen milliyetçi ideolojinin ırkçı veya “en üstün millet” temasıyla donanmış olmasında görür. Faşist ideolojide herhangi bir özgüllük görmeme halinde, bu ırkçılık ve üstün millet teması tekelci sermayenin “en emperyalist” kesiminin yayılma arzularının meşrulaştırılması gerekçesine bağlanır, dolayısıyla zaten öngörölen bir niyetin ifadesi addedilir. İkinci halde ise milliyetçi ideolojinin bir ölçüde çarpıtılıp daha keskin hale getirildiğı, böylece milliyetçi ideolojinin kabul edilen harekete geçirme gücünün pompalandığı söylenir.

Ne var ki, bu yorumlar, faşist ideolojinin o temaları özel olarak sosyalizme karşıt bir bilinç türü geliştirmek için kullandığı gerçeğini, bu “mekanizma”sını katıyyen açıklamaz. Son yüzyılda birçok örnekte göröldüğü üzere milliyetçi ideoloji, “milli dava” temaları kitlelerin, alt sınıfların gözlerini sosyalizmin gösterdiklerinden başka yere çevirmeleri amacıyla kullanılmıştır. Bu tür girişimlerin başarılı olduğu durumlarda etkilenen insanlar, sosyalistlere karşı sadece sözü edilen milli davanın (davaların) her şeyin üstünde geldiğı yolunda itirazlarda bulunmuşlar, olsa olsa onları “milli dava”lara katılmamakla suçlamışlar; ama hiçbir zaman sosyalizmi kendi insani-toplumsal varoluşlarına kasteden ölümcül bir tehdit bir yıkım olarak algılamamışlardır. Hem milliyetçi, hem de sosyalist olunabileceğini düşünenler, kendilerini öyle addedenler çok olmuştur.

Oysa faşist ideoloji içinde sosyalizmi ölümcül bir tehlike, tehdit olarak görmek milliyetçi olmanın başkoşulu, gereğı halindedir. Söz konusu ideoloji içinde bu bir emir olarak empoze edilmiş değildir. Çok daha köklü biçimde ideolojinin üzerine temellendiğı insan, doğa ve toplumla ilgili başlangıç hipotezlerinin iç mantığı gereğı “dolayısıyla” çıkan bir sonuçtur bu. Milliyetçi ideolojinin “eski” kurgusu içinde ille de sosyalizme yeminli düşman olmak gerekmez. Ama faşist ideolojinin üzerine inşa edildiğı “felsefe”nin öncüllerinden bakıldığında sosyalizmin verdiğı mesaj gerçekten de o öncüllerin tam bir inkârı olarak gözükür. O öncülleri kendi düşünce ve davranışının temeli sayan, varoluşunu buradan kavrayan biri için sosyalizm, o nedenle varlığına karşı bir imha girişimi, tehdidi olarak gözükür. Faşist ideolojinin bu “mekanizması”nı az sonra açıklamaya çalışacağız.

Buna geçmeden yerleşik sosyalizm anlayışının faşizm tanımı ve analizi hakkında söyleyeceklerimizi bitirelim.